

Oefenen met luisterstrategieën

Het SLO ontwikkelt in het kader van het Project Nederlands als Tweede taal voor gevorderde tweede-taalleerders diverse lesmaterialen waarin leerlingen uit het voortgezet onderwijs strategieën krijgen aangeleerd om de lessen die ze op school krijgen, beter te kunnen begrijpen. Elders in deze *Moer* vindt u een recensie van het lesmateriaal *Wat vraag je me nu?* waarin het draait om het op de juiste wijze beantwoorden van vragen bij een tekst. In dit project verscheen onlangs ook *Meedoen aan lessen*. Leerlingen voor wie het Nederlands niet de eerste, maar de tweede taal is, hebben vaak moeite om selectief informatie te halen uit de mondelinge uitleg van de docent. Dit lesmateriaal wil ze strategieën aanleren waarmee ze dit beter kunnen. De doelstellingen waaraan gewerkt wordt, zijn onder andere onderdelen van een les herkennen (uitleg, instructie, voorbeelden), de grote lijn volgen, aantekeningen maken en vragen stellen. Om dit te kunnen bereiken moeten leerlingen selectief en precies kunnen luisteren.

Het materiaal bevat lesstof voor ongeveer 7 lesuur, verdeeld over 3 hoofdstukken. In de handleiding staan, naast een korte inleiding over de doelstellingen van het materiaal, de antwoorden op de vragen uit het leerlingenmateriaal en de uitgeschreven luisterteksten. Daarnaast is er een eindtoets in de handleiding opgenomen, ook weer met antwoorden en tekst. Het leerlingenmateriaal is kort en bondig, zonder illustraties. De theorie is te herkennen aan een grijs raster, en er staan symbooltjes als er naar een tekst geluisterd moet worden. Ieder hoofdstuk eindigt met een korte samenvatting.

Opvallend is dat het boekje voor de leerlingen begint met uit te leggen dat lessen op school beter te volgen zijn als de *docent* de zaken goed uitlegt. Helaas, vervolgt het voorwoord, dat gebeurt niet (altijd), omdat er vaak te weinig tijd voor is. Daarom moet de

leerling leren hoe hij toch de lessen kan volgen. Aanwijzingen voor de docent, zodat hij beter kan uitleggen, bevat het materiaal niet; docenten hoeven niets anders te doen dan de cassette af te draaien en de antwoorden te controleren. Het is de bedoeling dat de leerlingen de strategieën bij andere vakken gaan gebruiken, al wordt in het materiaal niet uitgewerkt hoe. Wel zijn de teksten waar de leerlingen naar moeten luisteren afkomstig uit zaakvakken: ze handelen over gewrichten, over kinderarbeid en schoolkeuze. Hierdoor worden leerlingen hopelijk vanzelf op het idee gebracht om ook bij de 'echte' zaakvakken de aangeleerde strategieën te gebruiken.

M. Hajer, D. Hartveldt & Th. Meestringa *Meedoen aan lessen. Luisteren in de les*. Enschede/Lelystad, SLO/IVIO, 1996. Verschenen in de reeks 'Schoolse taalvaardigheden in de basisvorming'.

Lesmateriaal: 24 blz. ISBN 90-6121-749-0, f 16,50. Docentenhandleiding: 32 blz. ISBN 90-6121-750-4, f 24,50. Cassetteband: ISBN 90-6121-756-3, f 35.

Het ABC van de jeugdliteratuur

Van wie is *De A van Abeltje*? Welke boeken schreef Roald Dahl? En waar woonde Lewis Carroll? *Het ABC van de jeugdliteratuur* is een vraagbaak voor iedereen die achtergrondinformatie zoekt over de toppers van toen of die mooiste boeken van nu, over binnen- en buitenlandse auteurs, klassieke meesterwerken, prentenboeken, kinderpoeëzie of detectives. Het boek is samengesteld door Joke Linders, Jos Staal, Herman Tromp en Jacques Vos (ofwel de voltallige redactie van het *Lexicon van de jeugdliteratuur*) en vormt een toegankelijk en overzichtelijk literair-historisch naslagwerk. Het geeft niet alleen een doorsnede van de hedendaagse jeugdliteratuur, maar ook van de canon uit het verleden.

De redactie van *Het ABC van de jeugdliteratuur* is terughoudend geweest in het opnemen van jonge auteurs: 'Niet iedereen kon nu al een plaatsje vinden; sommigen moeten wachten tot een volgende editie.' Een prettige consequentie daarvan is dat *Het ABC van de jeugdliteratuur* niet snel aan veroudering onderhevig is.

Het boek biedt 250 schrijversportretten. Elke auteur krijgt twee pagina's toebedeeld, afgezien van achttien toppers, (zoals Annie M.G. Schmidt, Willem Wilminck en Guus Kuijer), die krijgen er vier. De opzet van ieder portret is gelijk. Na een kenmerkend citaat volgt biografische informatie en een bespreking van het werk van de schrijver. Het portret wordt afgesloten met een (geselecteerde) bibliografie.

De besprekingen zijn alfabetisch geordend op auteursnaam. Achterin het boek is bovendien een aantal overzichten opgenomen: een titelregister op leeftijdscategorieën, belangrijke kinderboekprijzen, een lijst van beroemde hoofdpersonen. In het titelregister staan alle 2500 jeugdboeken voor die in *Het ABC van de jeugdliteratuur* ter sprake komen. Ze zijn geordend volgens de leeftijdsindeling die in de openbare bibliotheek gehanteerd wordt. Daardoor vormt het boek een handig hulpmiddel bij het zoeken naar titels voor kinderen van een bepaalde leeftijd en met een bepaald leesniveau. Door de vele foto's en illustraties is *Het ABC van de jeugdliteratuur* niet alleen een handig opzoekboek, maar ook een prachtig kijk- en leesboek.

J. Linders, J. Staal, H. Tromp & J. Vos, *Het ABC van de jeugdliteratuur. In 250 schrijversportretten van Abkoude naar Zonderland*. Groningen, Martinus Nijhoff, 1995. 582 blz. ISBN 90-6890-474-4, f 89,50.

Memoreeks en literatuurgids

Roald Dahl, Gijs Wanders en Miep Diekmann en hun boeken staan centraal in de drie nieuwe deeltjes die onlangs zijn verschenen in de serie Memo Jeugdliteratuur van Van Walraven. Eerder werd in deze serie al aandacht besteed aan onder andere Imme Dros, Paul Biegel en Thea Beckman.

Elk deeltje is op dezelfde overzichtelijke wijze opgebouwd. Eerst wordt informatie gegeven over de schrijver/schrijfster zelf; de levensloop, keuze voor het schrijverschap en de bedoeling die de schrijver met zijn boeken heeft, komen in dit onderdeel onder andere aan de orde.

Vervolgens worden steeds vier boeken van de schrijver nader onder de loep genomen.

In deze bespreking worden de inhoud, de opbouw, de stijl, de thema's, de personen, het perspectief, tijd en ruimte behandeld. Daarbij wordt veel gebruik gemaakt van citaten en voorbeelden uit de besproken werken.

Elk deeltje sluit af met een lijst met andere boeken van de besproken schrijver en met boeken van andere schrijvers die over hetzelfde onderwerp gaan.

Voor mensen die geïnteresseerd zijn in een bepaalde schrijver bieden de boekjes interessante achtergrondinformatie. Natuurlijk zijn ze ook heel bruikbaar als achtergrondliteratuur bij het schrijven van een boekverslag of werkstuk voor het leesdossier.

Bij Van Walraven is ook de derde herziene druk verschenen van de *Literatuurgids, moderne Nederlandse letterkunde voor het voortgezet onderwijs en zelfstudie*. De *Literatuurgids* opent met een inleiding over leesplezier, waarna een kort historisch overzicht van de Nederlandse letterkunde en een verhandeling over de moderne roman, het verhaal en de novelle volgen. Deze hoofdstukken worden steeds afgesloten met een vragenlijst. Daarna worden achtentwintig romans en verhalenbundels besproken die veel gelezen worden voor de literatuurlijst. Ook hier sluit elke bespreking (met de gebruikelijke onderdelen genre, thema, figuren, perspectief en opbouw, etcetera) af met een vragenlijst over het boek. In het laatste hoofdstuk van de *Literatuurgids* worden tips en adviezen gegeven voor het maken van een werkstuk.

J. van Alphen, *Over... Roald Dahl*. Apeldoorn, Van Walraven, 1996, 45 blz. ISBN 90-5564-067-0.

R. van Veen, *Over... Miep Diekmann*. Apeldoorn, Van Walraven, 1996, 48 blz. ISBN 90-5564-070-0.

R. Kraaijeveld *Over... Gijs Wanders*. Apeldoorn, Van Walraven, 1996, 48 blz. ISBN 90-5564-062-x.

J. van Bergen & H. A. Poolland, *Literatuurgids. Moderne Nederlandse letterkunde voor het voortgezet onderwijs en voor zelfstudie*. Apeldoorn, Van Walraven, 1995. 112 blz. ISBN 90-5564-058-1.

Leesgewoonten

Lezen in eigen tijd, lezen om te lezen, is een activiteit die in de loop der tijden door verschillende oorzaken is teruggelopen. Natuurlijk is er de concurrentie van de televisie, maar daarnaast zijn er nog andere oorzaken. De dagtaken van mensen worden bijvoorbeeld steeds complexer en belastender, waardoor de zin en energie om daarnaast ook nog te lezen afneemt. Bovendien doet het lezen vaak onder voor andere vrijetijdsactiviteiten zoals sporten en uitgaan. En daarnaast is er ook nog een overaanbod aan drukwerk, waardoor de leeslust afneemt.

Door middel van tijdsbestedingsonderzoeken is het lezen van kranten, tijdschriften en boeken in eigen tijd onderzocht. Lezen tijdens werk of studie is daarbij buiten beschouwing gelaten.

De onlangs verschenen SCP-studie, getiteld *Leesgewoonten*, brengt de veranderingen in leesgewoonten en in de samenstelling van het lezerspubliek tussen het midden van de jaren vijftig en het begin van de jaren negentig in kaart. De bundel kost f 60 en is te bestellen bij de boekhandel.

W. Knulst & G. Kraaykamp, *Leesgewoonten*. Sociale en culturele studies 23. Rijswijk, Sociaal en cultureel planbureau, 1996. 308 blz. ISBN 90-5250-915-8, f 60.

Verhalen voor 1001 kinderen

Het geheim van de waarheid is, dat er geen feiten bestaan, alleen verhalen.
(João Ubaldo Ribeiro)

Met deze spreuk begint *Een geschenk van de woestijn*. De auteurs willen de leraar primair onderwijs de rijkdom laten ontdekken van verhalen uit de verschillende culturen die ons land vertegenwoordigd zijn. Ze brachten een verzameling verhalen bijeen en geven praktische handreikingen aan leraren en leerlingen om de fantasie en het voorstellingsvermogen te stimuleren.

Een verhaal is volgens de auteurs een goed middel om een bepaald onderwerp aan de orde te stellen. Je kunt je bij een verhaal iets

voorstellen waardoor het in je herinnering blijft. Een verhaal kan ook gespeeld worden. Dan dringt de thematiek van het verhaal nog dieper tot de kinderen door. Het boek biedt hiertoe de mogelijkheid. Het is een werkboek met bijna vijftig verhalen en drama-activiteiten voor kinderen van vier tot dertien jaar. De verhalen en activiteiten zijn ingedeeld in drie leeftijdsgroepen.

In het boek treft men naast de verhalen met suggesties voor activiteiten, ook drie uitgebreid uitgewerkte voorbeelden aan van drama naar aanleiding van een verhaal. Voor de vier- tot zesjarigen op basis van het verhaal 'Doornroosje', voor de zeven- tot negenjarigen 'De rattenvanger van Hamelen', en voor de tien- tot dertienjarigen 'Romeo en Julia'. Zo'n uitgewerkt drama wordt een dramacompositie genoemd, een samenstelling van vertelmomenten afgewisseld door diverse drama-activiteiten.

Tenslotte bevat het boek een drama-abc: een alfabetische woordenlijst met beschrijving en uitleg van bijna 150 begrippen en werkvormen uit de wereld van drama.

Een geschenk van de woestijn kan gebruikt worden als zelfstandige methode voor het vak drama, maar de gebruikswaarde overstijgt dit schoolvak. Het biedt mogelijkheden tot intercultureel onderwijs. De gebruiker kan af en toe een verhaal uit dit boek nemen en er een half uurtje met kinderen mee werken. Het kan bovendien dienen als aanvulling op leer- en methodes op het gebied van geestelijke stromingen en levensbeschouwelijke vorming. En ook bij Nederlands kunnen kinderen met elementen uit drama geholpen zijn.

Rolf Deen & Fred Houtzager, *Een geschenk van de woestijn. Verhalen voor 1001 kinderen*. Amsterdam, Stichting Echelon, 1995. 120 blz. ISBN 90-72998-14-6, f 31. Te bestellen bij stichting Echelon, telefoon 020: 622 13 05.

Taal als verschijnsel

In *Het verschijnsel taal*. Een kennismaking wordt voor iedereen die geïnteresseerd is, inzicht geboden in het verschijnsel taal. Dit gebeurt in een combinatie van een wetenschappelijke aanpak en een toegankelijke presentatie.

Het boek gaat over taal in het algemeen, als het vermogen dat ieder mens is aangeboren. Het is opgebouwd uit vier delen.

Het eerste deel draait om de vraag: wat is taal? Waar bestaan talen uit? Taal is niet hetzelfde als spraak (denk aan gebarentaal) en is ook niet gelijk aan schrift. In dit deel komen klanken en regels en spelling en schrift aan de orde. Taal is het bindmiddel tussen mensen, maar kent veel variatie, zowel in de tijd als geografisch.

Deel twee staat in het teken van taalvariatie. Eerst komt de synchrone variatie aan bod, de variatie tussen talen van mensen op een moment: de dialecten en talen van nu. Vervolgens bespreekt de schrijver de diachrone variatie, de veranderingen in de loop der tijd. Hierbij eindigt hij bij de prehistorie, op zoek naar het gemeenschappelijk ontstaansmoment van taal.

Het derde deel ligt in het verlengde hiervan. Hierin worden aspecten belicht van taal als aangeboren vermogen van de menselijke soort. Hoe kan een klein kind in zo'n korte tijd zoiets ingewikkelds als taal leren? Taalwetenschappers roepen bij het beantwoorden van deze vraag de hulp in van biologen en psychologen. Vanuit uiteenlopende invalshoeken wordt in dit derde deel het idee belicht dat het menselijk brein beschikt over langs genetische weg doorgegeven eigenschappen, die noodzakelijk en, onder normale sociale omstandigheden, voldoende zijn voor de verwerving van taal. In dit deel is tevens een hoofdstuk ingeruimd voor het taalvermogen van dieren. Mensen blijken zich te onderscheiden van dieren doordat het menselijk taalvermogen een 'grammatica' heeft, een systeem van regels dat onbeperkte uitbreiding mogelijk maakt. In het laatste deel van het boek maakt de lezer kennis met dit regelsysteem.

Het boek heeft het karakter van een studieboek. Aan ieder hoofdstuk zijn vragen en opdrachten toegevoegd waarmee talenstuden-ten, docenten in het voortgezet onderwijs en iedereen die geïnteresseerd is in het verschijnsel taal de tekst zelfstandig kan bestuderen.

Peter M. Nieuwenhuijsen, *Het verschijnsel taal. Een kennismaking*. Bussum, Coutinho, 1995. 224 blz. f 44,50.

Het experiment Kunstmagneet

'De hal van de Amsterdamse basisschool ademt de sfeer uit van een dorpsplein met oude bomen. Rondom de bomen – pilaren in dit geval – houten bankjes. Op een van de bankjes ligt een kleurige vogel van papier-maché met uitgestrekte vleugels. Aan de muur hangen zelfportretten van kinderen. Verderop is de wand versierd met ingelijste gedichten. Overal in de school zijn vitrines met werk van kinderen: dit is duidelijk een Kunstmagneetschool.'

Het experiment Kunstmagneet heeft tot doel de culturele participatie van kinderen in achterstandssituaties te bevorderen. Door de kinderen op school activiteiten aan te bieden op het gebied van kunstzinnige educatie, wil men bereiken dat kinderen met meer plezier naar school gaan, dat zij vaardigheden verwerven op het gebied van dans, muziek, tekenen en schilderen, taaldrukken, drama etcetera. Daarbij gaat men ervan uit dat de kunstzinnige vakken en positieve invloed kunnen hebben op de taalontwikkeling en de sociale vaardigheden van de kinderen. De bedoeling is dat er een doorgaande lijn wordt ontwikkeld voor kinderen van vier tot twaalf jaar op het gebied van muziek, dans, drama en literaire vorming.

Het experiment Kunstmagneet is gedurende een jaar uitgevoerd door zes basisscholen in Amsterdam, de Stichting Kunstzinnige Vorming Amsterdam (SKVA), de Muziekschool Amsterdam (MSA) en het Advies- en Begeleidingscentrum voor het onderwijs (ABC). De bevindingen van dit eerste jaar van het experiment worden beschreven in het boekje *Het experiment Kunstmagneet. Een impressie van het eerste jaar*. Het vormt een journalistiek verslag van de praktijk en de achterliggende visie van het experiment. In tien interviews en reportages komen leerkrachten, vakdocenten, consultants, leidinggevend en bestuursleden van de deelnemende scholen en instellingen in Amsterdam aan het woord en wordt een impressie gegeven van de praktijk.

De uitgave is interessant voor scholen en instellingen die overwegen een dergelijk experiment te starten en voor iedereen die geïnteresseerd is in de plaats en functie van kunstzinnige educatie binnen het basisonderwijs.

Het verslag is te bestellen bij de SKVA, postbus 3390, 1001 AD Amsterdam. De kosten bedragen f7,50 exclusief portokosten.

AANKONDIGINGEN

Kinderen tussen letteren

Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van de Taaldrukwerkplaats Amsterdam, vindt op 13 november een studieconferentie plaats. Samen met de faculteit literaire vorming van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, is een programma samengesteld over het vermogen van kinderen om te vertellen, te lezen en te schrijven over wat hen bezighoudt. Er is met name aandacht voor de bijdrage die poëtische teksten van kinderen kunnen leveren aan het vergroten van hun taalvaardigheid. Maar ook het aandeel van docenten, begeleiders, opvoeders en andere deskundigen komt aan bod.

Tijdens de conferentie worden de brochure *Gedachten en gedichten* van Lucie Visch en het boek *De jonge geschiedenis van de literaire vorming* van Henk van Faassen gepresenteerd. Verder zal er werk van kinderen tentoongesteld zijn en kunt u kijken naar de experimentele jeugdtheatervoorstelling *Kinderteksten op de planken*.

Datum: 13 november 1996
Plaats: De Meervaart, Amsterdam

Geïnteresseerden kunnen zich wenden tot de Taaldrukwerkplaats/SKVA, afdeling onderwijs: Oude Zuids Voorburgwal 302, Amsterdam. Telefoon 020: 626 3010.

Het schoolvak Nederlands

Op vrijdag 15 en zaterdag 16 november 1996 heeft de jaarlijkse conferentie Het Schoolvak Nederlands in Vlaanderen plaats. Het zal de tiende conferentie zijn en de derde keer dat UFSIA in Antwerpen de organisatie voor zijn rekening neemt, in samenwerking met de VLTL, VON-Nederland en VON-Vlaanderen, VEL/SPL, VDN, VVM, Vlenego, VVL, Wvt en de recent opgerichte Vlaamse Vereniging Leraren Nederlands.

Net als tijdens de vorige conferenties zullen